
נידונים הלכתיים שכיחים לנופשים

בימי 'בין הזמנים'

הלכות מצוות, עצות מעשיות,
ומוקדי בירור מלפוניים

שנמסרו ע"י הרה"ג

רבי דוד א. ל. שרייבר שליט"א

מח"ס דיני מגדים וקנין יורה דעה

ומו"צ בבי"ד דהגרמ"ש קליין שליט"א

כוללי עש"ק 'מקדשי שביעי'

בבית הכנסת המרכזי 'נאות

יוסף' - בני ברק

מהדורה חדשה עם תוספות ותיקונים

בני ברק תשע"ח

כולל שישי-שבת
חמדת ימים

כולל ערב שבת
לקראת שבת נלכה

לעילוי נשמת רבינו הגדול מרן הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל
בראשות בנו מרא דאתרא הגאון רבי מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א

דברי פתיחה

היציאה מהשגרה להחלפת כוח טומנת בחובה שאלות רבות בהלכה, שאלות כאלו שלא נפגשים בהן במהלך השנה בהיותנו בין כתלי ביהמ"ד בד' אמות של הלכה.

מחובתנו בעולמנו להשקיע מחשבה לא רק בהכנות הגשמיות לנופש שהכל יסתדר על הצד היותר טוב, אלא בעיקר על ההיבט ההלכתי והרוחני של הנופש, בכדי שנוכל לאגור גם כוחות רוחניים, ולהשים לבנו שגם דקדוק ההלכה יהיה על הצד היותר טוב, ולא תהא ח"ו כהנת כפונדקית.

ברוב הדברים כאשר משקיעים מחשבה מראש, חוסכים בעיות ונמנעים מהרבה מכשולים, ומפתרונות דחוקים והקלות שבמהלך השנה אנו אפילו לא מתקרבים אליהם.

פעמים שהדברים מחייבים הוצאות ממוניות, אך יש לזכור שגם במשך השנה אנו נוהגים להוציא ממון רב על הידורים ודקדוקי ההלכות, ואין סיבה שלא ננהג כך בזמני הנופש.

הנכתב בקונטרס זה נאמר בשיעור ע"י הרה"ג רבי דוד שרייבר שליט"א, רב ומו"צ בבני ברק, ונכתב ע"י אחד השומעים - על אחריותו הבלעדית.

לשאלות בהלכות המובאות בחוברת ניתן לפנות לטלפון 050-4122202.

החוברת מוקדשת להמשך רפואתו השלימה של הרב חיים יוסף בן שפרה בתושח"י

ניתן להשיג במייל gr614196@gmail.com

או בפלאפון 052-7614196

תוכן הענינים

א	פתיחה - דוגמאות לשאלות מצויות
ב	הלכות ערלה ומעשר
ה	תפילה וברכות
ו	שהייה בים
ז	תפילת הדרך
ח	ברכות
ח	דברים הנוגעים לסעודה
ח	נטילת ידיים
ט	שינוי מקום לעניין ברכה
יא	שבת
יא	עירובין ותחומין
יג	קבלת שבת
יג	קידוש
יג	מלאכות שבת
טו	יחוד
טו	לא תתורו, דרכא אחרינא
טז	שונות
יז	לא ילבש
יח	טבילת כלים
יח	עבודה זרה
יט	לא תחנם
יט	בשרות
יט	כשרות המאכלים / בישולי עכו"ם / בשר וחלב וכו' .
כא	יין נסך / בשר שנתעלם מן העין / חלב עכו"ם
כב	דיני הקריעה בראיית ירושלים והמקדש
כג	קביעות עיתים לתורה
כג	הלכות לכהנים במיולים
כד	רשימה חלקית של מקומות שיש לחשוש בהם לטומאת קברים
לג	מלפונים נחוצים ליוצאים לחופשה

פתיחה - דוגמאות לשאלות מצויות

א. מצוות התלויות בארץ. נוסעים בדרך ורוצים לקנות פירות ממוכר גוי או יהודי, מתי צריך לחשוש לערלה ומתי לא. וכן מתי צריך לחשוש לערלה או למעשרות כשרוצים לקטוף פירות מעצים שרואים באמצע מסלול וכדו'.

וכן כשרוצים לקנות פירות וירקות וכדו' במקומות שאין בהם כלל השגחה, כגון בשוק או בסופרמרקט ביישוב חילוני, שגם במקרים שהערלה אינו אפילו מיעוט המצוי, צריך לדעת מתי יש לחשוש לדיני קבוע שבכה"ג זה איסור גמור.

וכן כששוכרים צימר ובחצר גדלים פירות, או מבקרים במטעים שמרשים לקטוף בהם, מתי ואיך מתחייבים במעשר.

ב. עניני שינוי מקום. כשנוסעים בדרך ועוצרים להתרעננות, או יורדים לשתות, והנהג דוחק לעלות בחזרה לרכב, האם צריך לברך שנית. וכן כשמטיילים ושותים ובדרך נכנסים למבנים או מקומות מקורים, או שמתפצל המסלול הרגיל, וכן כשנכנסים מתחת לעצים, האם זה בגדר שינוי מקום.

ג. ענינים הנוגעים לתפילה כהלכתה. נזכר באמצע המסלול שלא התפלל מנחה, וכעת מתחיל מניין לתפילה אך עד שיתארגן להתלבש יאחר את המניין, האם עדיף להתפלל כך או שעדיף להתפלל ביחידות. וכן האם מותר לנסוע למקום שאין בו מניין, ומהו המרחק שצריך ללכת כדי להתפלל במניין.

ד. דיני נטילת ידים. האם יכול ליטול ידיו ממי הים או הנחל, והאם יכול לטבול ידיו, ומה יברך. וכן כשנמצא בטיול ואין מים, האם מותר לו לאכול בלי נטילה, והאם יכול ליטול מבקבוק או מכוס חד פעמי.

ה. שבת. האם מותר לטלטל בישובים ולסמוך על הידיעה שיש כאן עירוב, או שהישוב מגודר, ובאיזה אופן מותר לטלטל ביישוב שאינו מגודר, וכן לגבי בתי מלון ובתי הארחה שמתארחים בהם חילונים, או שיש שם עובדים גויים שאוכלים גם הם שם את ארוחותיהם.

ו. כשרות. האם מותר להשתמש בכלים שנמצאים בבית או דירה

ששכרו אותה והבעלים אינו שומר תורה ומצוות. האם מותר לקנות קפה במסעדות שאינם של יהודים.

ז. מזוזה. האם עליו לדאוג שיהיה מזוזה, והאם ניתן לסמוך על כשרות המזוזה כששוכר צימר מאדם שאינו מהדר במצוות.

ח. ציצית. פשט את הציצית בים, האם כשמתלבש צריך לברך שוב על ציצית.

ט. לא ילבש. האם מותר לאשה ללבוש את המגבעת של בעלה כשאין לה כיסוי ראש מפני השמש.

י. בעלי חיים. שוכר דירה ויש בה אקווריום או בעלי חיים בחצר, האם מוטל עליו להאכילם, ומהם דיני הקדימה בזה לפני התפילה ולפני שהוא אוכל וכו', וכן האם מותר להאכילם בשבת.

בחוברת זו נביא בעז"ה שאלות ופסקי דינים בקצרה בדברים המצויים כמעט לכל נופש, לעורר לשימת לב שלא להכשל בהם.

הלכות ערלה ומעשר

א. אין לקנות פירות ללא הכשר אם יש לחשוש בהם לערלה, ואפילו אם רוב מאותם הפירות בשוק אינם ערלה, כיון שלדעת חלק מהפוסקים חוששים למיעוט המצוי כשאפשר לברר או ניתן להשיג עם השגחה. שיעור מיעוט המצוי נחלקו בו הפוסקים, ויש אומרים שהוא שיעור נמוך מאוד.

ב. אין לסמוך על מה שנראה האילן בן שנים מרובות, אלא אם כן ידוע כמה שנים עברו¹, אבל ברימונים, לימונים, סברס וענבים - גם אחרי כמה שנים מצויים בהם ענפים חדשים הגדלים מהקרקע [חזירים] האוסרים משום ערלה. ומלבד זה מצויות בענבים הַבְּכָכוֹת שיוצרות שאלות של ערלה.

1. רצוי להחמיר עד שבע שנים מחשש שתילים חוזרים.

ג. גם אחרי שהוברר שבפירות אלו אין שיעור מיעוט המצוי, שונה הדין בין לקנות מגוי ולקנות מיהודי, וכן שונה הדין בגוי המוכר בשוק שלא סמוך למטע מסוים שניכר שכאן מיקומו, שממנו אפשר לקנות. וכן מותר לקנות מיהודי שקיבל סחורה מכמה מקומות כגון חנויות וכדו'. אבל אם היהודי שאינו שומר תו"מ הביא בעצמו את הפירות או ליקטם, ויש לחשוש שהוא לקח ממקום מסוים שיש בו חשש ערלה וממילא נחשב שלקח מהקבוע, נחלקו בזה האחרונים האם כשהיהודי שאינו שומר מצוות לוקח ממקום הקבוע הפירות נאסרים. אבל אם המוכר לא לקח ממקום מסוים, אלא קנה מכמה מקומות וכבר אצלו יש ספק, אין שאלה של קבוע.

כשמצא פירות סמוך למטעים, כל עוד שלא מצא אותם בין המטעים אין לחשוש לערלה. וכן עצים ומטעים במקומות עזובים ומופקרים שלא נוגעים בהם וניכר שהעצים ישנים - ניתן לסמוך על כך ולקטוף מהם. (ועיין לעיל אות ג' בענין רימונים, לימונים, סברס וענבים).

ד. הקונה ירקות או פירות (כאלו שאין בהם חשש ערלה) מחנות שאין עליה השגחה ראויה, חייב לעשרם [אך לא כולם] (ואף הבקאים בהווה דאביי ורבא) יודעים איך מעשרים].

ה. לחילול מעשר שני צריך פרוטה חמורה, ומי שאין לו אינו יכול לחלל². כשמעשרים טבל ודאי יש חיוב לתת את המעשר עני לעני.

ו. הקוטף פירות (כשאין חשש לערלה) או ירקות בדרך, אם קוטף ממקומות נטושים וכדו' דהוי הפקר, בדרך כלל פטור ממעשר³.

ז. אם קוטף ממקום פרטי וקיבל רשות לקטוף, אם הוא בגדר אכילת

2. מאחר שמי שאינו רגיל במעשרות אין לו פרוטה חמורה, לפי בקשתנו התחדש בארגון "משמרת המעשרות" מיזם חדש שיש אפשרות במקרים כאלו להצטרף חנים כמנוי חד פעמי למשך שבוע (דהיינו עד השבת הקרובה) ולחלל על המטבע שלהם. הפעולות הנדרשות הן כדלהלן:

יש להתקשר למס' 073-7507575 שלוחה 3 ולהשאיר שם ותאריך לפי ההוראות. לאחר מכן יש להפריש מכל מין $\frac{1}{100}$ ולשים בתוך שקית או נייר, ולומר את הנוסח: כל ההפרשות וחילולי מעשר שני ורבעי יחולו כמו שכתוב בנוסח של משמרת המעשרות כדת.

3. אבל ישנם אופנים שמתחייב להפריש מדרבנן ע"י כרי.

עראי פטור ממעשר, אלא שאכילת ארעי אינה נמדדת לפי כמות אלא לפי צורת האכילה, ולעיתים אפילו כשאוכל פרי אחד חייב במעשר, כגון אם לא אכלו סתם בדרך אלא שכשהתיישב לאכול את הארוחה אכלו בתוך הארוחה. ויתירה מכך, אפילו אם רק שמרו לצורך הסעודה ואח"כ חזר בו ורוצה לאכול קודם, כבר נתחייב במעשר. וכן כשהכניס כמה פירות בתוך שקית יתכן ובכה"ג כבר אינו נקרא אכילת עראי.

ח. כשמבקרים בבית אריזה, יש להיזהר מלאכול שם פירות אפילו בדרך עראי, מפני שיש אופנים שכבר נחשב שהיה גמר מלאכה, כגון במילוי הכלים שבשדה⁴ שיש אופנים שהוא גמר מלאכה⁵.

ט. סיבה נוספת להתחייב בתרו"מ היא מקח, ויתכן שכשמשלם להיכנס למטע או בית האריזה הרי"ז נחשב כמקח שמחייב. (ויתכן שתלוי אם התשלום הוא גם על מסע בטרקטור בתוך המטע והקטיפה עצמו וכדו'⁶). י. עוד סיבה המחייבת בתרו"מ היא ראיית פני הבית, ויתכן שגם כניסה לאוהל נחשבת ככניסה לבית.

יא. אם שכר דירה עם חצר וגדלים בחצר פירות, בתנאים מסוימים בצורת החצר היא קובעת למעשר, ומתחייב אפילו ללא גמר מלאכה. וממילא כל פרי שקטף או נפל ורוצה לאכול בחצר, כבר נתחייב במעשר. [פרי שנפל מהעץ בשבת הוה מוקצה].

יב. פירות של גוי והיה גמר מלאכה ביד הגוי פטור ממעשר, אמנם גם כשקונה מהגוי בשדה יש לדעת מה המציאות - האם זה נחשב שהיה גמר מלאכה בידו ופטור, או שהגמר מלאכה הוא אח"כ אצל הישראל וחייב. וכן יש לדעת שלא תמיד מי שקונים ממנו הוא הבעה"ב, ויתכן והבעה"ב הוא ישראל.

4. ע"י שו"ת ישועות משה ח"ד סי' ז.

5. רמב"ם פ"ג מהלכות מעשר הלכה י"א שגמר מילוי כלים שבשדה הוא גמר מלאכה, וי"א שהגמר מלאכה הוא בגמר המיין והאריזה וכן דעת מרן הגריש"א זצ"ל.

6. אבל ישנם אופנים שמתחייב להפריש מדרבנן ע"י כרי.

תפילה וברכות

א. מדינא אסור להתעסק בצרכיו וכן לצאת לדרך כשהגיע זמן תפילה. ואסור לצאת לדרך גם לפני מנחה ומעריב. אולם אם רוצה לנסוע לפני שחרית כדי לחסוך פקקים או להתחיל את המטויל מוקדם יותר, אם מתכנן להתפלל במקום מסוים שאפשר להחשיבו שיש לו ענין להתפלל שם, כמו נסיעה למירון וכדו', נחשב שנוסע לתפילה ומותר. [וכן בשעה"ד אפשר להקל].

ב. כאמור לעיל, גם בתפילות מנחה ומעריב יש איסור לצאת לדרך לפני התפילה, אלא שבהן יש קולא נוספת, שיש אומרים⁷ שהאיסור הוא רק בכה"ג שבדעתו כעת להתפלל ויש לפניו עשיית מלאכה ותפילה, שבזה חייב להקדים תפילה לעשיית מלאכה כיון דכבוד שמים קודם, אבל אם אין בדעתו כעת להתפלל, ובפרט כשרוצה להדר להתפלל בזמן מנחה קטנה או בציבור או יותר בישוב הדעת וכדומה, מותר.

ג. מעיקר הדין אסור להתפלל במקום שאינו מגודר, ולכן צריך להתפלל לפני יציאה לים, וזאת מלבד האיסור להיכנס למרחץ משהגיע זמן מנחה קטנה.

ד. כשאין מניין במקום שמטייל או נופש בו, חייב לילך לפניו ד' מילין ולאחוריו מיל עבור מניין. כשיש לו רכב מבואר⁸ שזה לפי שיעור זמן הליכה רגלית שהוא זמן נסיעה של כ-18 דקות למיל, אך אין צריך להפסיד עבור זה ממון⁹. ולכתחילה אין לנסוע למקום שאין בו מניין אלא אם כן הוא צורך רפואה וכדו'¹⁰.

ה. אם יש מניין למעריב רק לפני זמן מעריב (לפני צאת הכוכבים), שיטת המחבר שיתפלל עמהם ויקרא קריאת שמע אח"כ, וכן סתם המשנ"ב¹¹. אולם בביה"ל הביא שדעת הגר"א שעדיף שהתפלל ביחידות.

7. מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל. ובשבה"ל מתיר לצאת לדרך קצרה, ותלוי בטעם האיסור.

8. בבביה"ל קס"ג.

9. כמבואר במ"ב ס"צ סקכ"ט.

10. שבה"ל ח"ו כ"א אות ג'.

11. סי' רל"ה סק"ח.

ו. כשנוסעים לישובים מסוימים, וכן כשעוצרים להתרענן בתחנת עצירה, יש לדעת את הכיוון הנכון להיכן להתפלל. יש הלוקחים עמם מצפן קטן, אבל צריך מראש לדעת לאיזה צד מתפללים באותו מקום כדי לדעת מה לחפש במצפן.

ז. כשנמצאים במקומות ציבורים כפארקים וכדו' ורוצים לברך, או לומר תפילת הדרך, יש איסור גמור לומר דבר שבקדושה כנגד טפח מגולה של אשה, ויש אומרים שטפח לאו דוקא אלא אפילו כל שהוא¹². וברכתו לבטלה. וגם אין ללמוד¹³, אך הרהור בדברי תורה מותר. ועל ידי עצימת עינים נחלקו הפוסקים, ובביה"ל כתב שבאי אפשר בענין אחר המיקל אין מוחין בידו, וה"ה כשמסובב את גופו, אבל לסובב ראשו הרי זה כעצימת עיניו בלבד. באופן שיש חלון המפסיק מול האשה, מועיל לכתחילה עצימת עינים, ולכן כאשר יושב באוטובוס עדיף שיסובב גופו לכיוון הרחוב וגם יעצום עיניו, שזה מועיל לכתחילה. ולגבי שיער מגולה מבואר במ"ב שמהני עצימת עינים.

שהייה בים

א. כשנמצא ללא כיסוי ראש, כשם שאסור לברך כך אסור גם לצאת בברכה מחבירו¹⁴. וכן ללמוד י"א דאסור, אמנם להרהר בלימוד מותר. לומר שלום לחבירו, באגרו"מ כתב שאסור אא"כ חושש משום איבה. והנחת ידו אין מועילה במקום כיסוי ראש אבל הנחת יד חבירו מהני, ובשעת הדחק מבואר במ"ב שיש מקילין בהנחת ידו שלו.

ב. לענין ברכת הציצית, אם בבוקר בכוונתו לנסוע יכוין בברכה

12. ונחלקו בזה המחבר והרמ"א אי נאסר בכל שהוא או בטפח, ורוב הפוסקים סוברים דנאסר בכל שהוא.

13. מ"ב ע"ו סק"ב.

14. ב"ח סי' קפ"ג ומשב"ז סק"ג דלא כהדרכ"מ. ולענין לימוד מ"ב סימן ב' סקי"ב.

במפורש דתחול רק עד זמן הפשיטה, ויברך שוב כשילבש, ואם לא כיוון לא יברך שוב כשילבש¹⁵.

ג. בגדים הראויים לתפילה: אם הוא בים שרק ערותו מכוסה והפלג העליון של גופו גלוי, גם אם רואה שעד שימצא את בגדיו ויתלבש יעבור זמן התפילה, מאחר ועיקר מהות התפילה וצורתה הוא כעומד לפני המלך, בצורה כזו לא יתפלל כלל¹⁶. אך אם הוא עם גופיה, בשעת הדחק שאם יתלבש כראוי יפסיד את זמן התפילה, יש להתיר¹⁷. ואם לא יפסיד זמן תפילה אבל יפסיד תפילה במניין אם יתלבש כראוי, עדיף שיתלבש כראוי ויתפלל ביחידות.

ד. לברך ברכה, בשעת הדחק¹⁸ מותר ללא כיסוי פלג גופו העליון. אבל צריך שהבגד התחתון יהיה מהודק היטב כדי שיחצוץ בין ליבו לערוה, ואם אינו חוצץ אסור לברך. אבל ברכת המזון לא יברך ללא כיסוי פלג עליון¹⁹.

תפילת הדרך

א. ההלכה היא שבדבר שבחובה אין יוצא ע"י שמיעה מרמקול. ולכך כשיש מי שמכריז תפילת הדרך ברמקול, אפשר לומר ביחד איתו אבל לא לצאת ע"י השמיעה מהרמקול.

ב. אם אינו זוכר את תפילת הדרך בעל פה, כל שאמר תפילה להצלחת דרכו ולהצלחתו יצא.

ג. גם ביציאה למסלול ללא נסיעה ברכב מתפללים תפילת הדרך.

ד. בטיול שנמשך כל הלילה אינו אומר בבוקר שוב תפילת הדרך (ואי"ז דומה לברכות השחר שיש שמברכים).

15. משנ"ב ס"ח סי"ד ביה"ל ד"ה וי"א.

16. ובמ"ב ע"ה סקכ"ד כתב שצריך לכסות כל גופו, ובביה"ל צ"א ד"ה יצא כתב שכשאין אפשרות עדיף שלא יתפלל.

17. בשם מרן הגרי"ש זצ"ל.

18. ע"ד מ"ב סקכ"ב.

19. הליכות שלמה פ"ב הערה 73 דנחשב כלפני המלך.

ה. אם ישן בלילה וממשיך הטיול למחרת, אומר תפילת הדרך שוב למחרת.

ו. אם ישן באמצע הדרך ואח"כ ממשיך בטיול באותו יום, אינו אומר תפילת הדרך שוב.

ז. אם הגיע ליעדו ואח"כ מסיבה שאינה צפויה יוצא לדרך שוב, יש לחזור ולומר תפילת הדרך.

ברכות

א. כל שלא ראה את הים ל' יום מברך ברכת הראייה, מלבד בים המלח. ובמ"ב מבואר שמברך רק בפעם הראשונה שרואהו, ואם לא בירך הפסיד. ומצוי שכשמתקרבים לים כבר רואהו לרגע, ובהמשך הבתים מסתירים ונכנס לספק אם כבר הפסיד, וראוי לחשב את זה מראש.

ב. הרואה קברי ישראל, ולא ראה אותם בל' יום האחרונים, מברך אשר וכו'. ודנו הפוסקים האם מברך גם על ראייה מרחוק שאינה קשורה אליו כגון בנסיעה וכדו', וראוי להמנע מלהכנס לספק.

ג. ישנם מקומות שונים ששם הערבי מורה על נס שקרה שם, כגון "שבר אל יאהוד" בירדן על שם הנס של בקיעת המים, ו'שונם' שהשם הערבי מזכיר את הנס. מכל מקום הורו הפוסקים שלא מברכים ברכות הראייה על סמך הנ"ל, ורק במקום שמפורסם וידוע לכל שיך לברך על סמך מסורת של גוים.

דברים הנוגעים לסעודה

נטילת ידים

א. במי ים מלוחים מותר רק להטביל את הידיים (ואין צריך לנגב אא"כ נפשו קצה) אבל לא ליטול עם כלי. ובנוסח הברכה לדעת המ"ב יברך על

טבילת ידים²⁰. ובכינרת שהמים מתוקים, לשיטת המחבר מברך על נטילת ידים, ולרמ"א על טבילת ידים, ופסק המ"ב כהמחבר.

ב. במעיינות שבדרכים כאשר הם זוחלים, מאחר וא"א לדעת שהם לא מי גשמים שלא מועיל בהם זחילה, אין מועיל לטבול ידי²¹. אולם בברכה וכדו' שמרוכזים שם מים שאינם זוחלים, ויש בהם מ' סאה²², מותר לטבול ידים.

ג. ליטול מבקבוק נחלקו המג"א והט"ז כששופך ברצף בלא להפסיק, והמ"ב הכריע שהעיקר כהט"ז שמותר.

ד. כידוע נחלקו הפוסקים האם מותר ליטול בכלי חד פעמי, ובשעת הדחק אפשר להקל. כלים זרוקים הנמצאים בדרכים בד"כ יש בהם פגימות, ולכן מהראוי לקחת מראש כלי קטן שיש בו שיעור.

ה. אין לו מים בדרך ורוצה לאכול לחם, מבואר בביאור הלכה שרק בצורך גדול מאוד הותר לאכול בלא נטילת ידים. וכל זה רק אם במרחק של ד' מילים לפניו (72 דק') נסיעה או הליכה, ולאחוריו השיעור מיל - 18 דק') אין מים, ואז הותר לכרוך את ידיו בכיסוי (ולא את הלחם עצמו). ו. ליטול ידיו בשתיה ממותקת שלקח עמו, מבואר במ"ב שמותר רק בשעת הדחק. אמנם כשנשתנה המראה, אפילו נשתנה לעילויא כגון על ידי צבע מאכל, נחלקו בזה, ודעת הגר"א שנחשב לשינוי מראה ואין ליטול בהם.

שינוי מקום לעניין ברכה

ז. אדם שאכל ושינה מקום אכילתו, יש דברים הטעונים ברכה במקומו, וחייב לחזור ולברך שם ברכה אחרונה. ויש דברים שכשהלך ממקומו א"צ לחזור. ולענין ברכה ראשונה, אם שינה מקום בדברים שאינם טעונים ברכה במקומם, חייב לברך שוב, משא"כ בדברים שטעונים ברכה במקומם שאינו צריך לברך שוב. אמנם גם בטעונים ברכה במקומם

20. גם לדעת המחבר שהמ"ב פוסק כמותו שבמים ראויים לנטילה וטבל בהם מברך על נט"י, אינם ראויים שאני, ולדעת החזו"א לעולם מברך על נטילת ידים.

21. כ"ש לטבול כלים, ובשעה"ד עיין מ"ב סקפ"ח.

22. כמבואר בביה"ל ד"ה ויש.

לפעמים צריך לברך שוב, כגון אם שינה מקומו לפני שאכל כזית²³. ולכך יש לשים לב כשנוטלים ידים בעצירה, וחשב שיספיק לאכול במקומו, והרכב כבר מתחיל לנסוע, שיאכל לפחות כזית.

ח. גדר שינוי מקום - כשנמצא בשדה או כל מקום שאינו מוקף מחיצות, ושינה מקומו מבלי שלכתחילה היתה דעתו לשנות, כגון שהתיישבו בגינה וחשבו לאכול, ומחמת אורח בלתי צפוי וכדו' רוצים לעבור למקום אחר, לדעת המ"ב אם רואה מקומו הראשון אי"צ לברך שוב, ואם אינו רואה מברך שוב, ואין נפק"מ אם נקרא מקום אחד או לא. וכשהיה בדעתו מתחילה לשנות את מקומו נחלקו האחרונים²⁴ האם מהני, או דמאחר ואינו מוקף לא מהני. ומ"מ מגינה לגינה ודאי נחשב כשינוי מקום.

ט. נסיעה ברכב - כל עוד שהרכב נוסע מבואר במ"ב²⁵ שנחשב מקום אחד. וכן מהעץ שסמוך לעגלה אל העגלה מבואר בשעה"צ²⁶ שאינו נחשב שינוי מקום, וממילא אפשר גם לרדת מהרכב ולהמשיך לשתות.

י. ישבו ואכלו ורוצים להמשיך ללכת, ולא היה בתכנית להמשיך ללכת עד שייגמרו, לא יועיל שבשעת ההליכה ימשיכו ללעוס, כיון דכל אכילה היא בפני עצמה²⁷. אולם כל זה הוא רק בדבר שיש בו לעיסה, משא"כ אם אוכל דבר שאין בו לעיסה כגון סוכריה אפילו לא היה דעתו כלל להמשיך מותר²⁸.

יא. כל דין זה הוא רק כשהתחדש מצב, כגון שתחילה ישבו לאכול ורק אח"כ החליטו שרוצים ללכת, אבל אם תכננו מתחילה לצאת וכמצוי בטיול שאוכלים ממתקים ושותים בדרך, אפילו אם כשהתחילו לאכול עצרו בצד הדרך, נחשב שמופקעים מקביעות מקום אכילה, ומבואר בשו"ע²⁹ דבאופן זה לעניין ברכה אחרונה יושבים ומברכים במקום סיומם.

23. כמבואר בסימן במ"ב קע"ח סקכ"ח.

24. במ"ב קע"ח סקל"ז.

25. קס"ז סקס"ב.

26. קע"ח סקל"ח דלא כהח"א.

27. כמבואר במ"ב סקל"ט.

28. וכ"כ באגרו"מ ח"ב אר"ח נ"ז.

29. כמבואר במ"ב בסי' קע"ח סקמ"ב.

ולעניין ברכה ראשונה מבואר במשנ"ב שיכולים להמשיך לאכול אפילו כשכבר אינם רואים את מקומם הראשון, ולכן אם עצר ולא כדי להתעכב אלא על דעת להמשיך בהליכה, גם כשאינו רואה את ההתחלה, וכן אם נכנס לתוך בית או כל מקום מקורה וכדו', מסתמך על ברכתו הראשונה.

יב. לעניין שתייה במסלול הליכה וכדו' ששתיים הרבה בדרך בהפסקות, לעניין ברכה ראשונה כתב הביה"ל שאין שיעור זמן המפסיק בין שתיה ראשונה לשנייה, ואפילו הרבה זמן, וכל שלא הסיח דעתו, כלומר שמתכנן לשתות במשך כל הטיול, א"צ לברך שנית. אך לגבי ברכה אחרונה יתכן ויפסיד, כי שיעור עיכול של שתיה הוא מעט, וממילא אם שותה בהתחלה שיעור שמחייב ברכה אחרונה ויעבור זמן, אמנם אינו צריך לברך ברכה ראשונה, אבל יפסיד את הברכה האחרונה של השתייה הקודמת. ולכן ראוי לשתות כל פעם כשיעור ולברך ברכה אחרונה, וכשישתה שוב יברך ראשונה ואחרונה [אם זה לצמאו או שזה ממותק]. וכשהולכים כמה אנשים ביחד ומצוי שלוקחים גם מאחרים, לכתחילה ראוי שיכווין גם על מה שיתנו לו. אבל אם קונה בדרך עוד שתיה ולא חשב מתחילה שיחסר לו ויקנה, צריך לברך שוב³⁰.

שבת

עירובין ותחומין

א. כאשר נמצאים בישובים, וגם בישובים גדולים שיש בהם הרבה בתים, אם הישוב לא מגודר כהלכתו, בהליכה בתוך הישוב אפשר להכשל באיסור תחומין. כגון אם יש בין הבתים רווח גדול או שיש ביניהם מתנ"ס וכדו', ושיעור המרחק שבין בתי המגורים הוא כשני בתים, אין לו מעלה של עיר ונמדד ממקומו, כלומר שמהבית עצמו אסור ללכת יותר ממרחק של קצת יותר מקילומטר. וכ"ש ביציאה מחוץ לישוב שבהליכה לא רחוקה כבר ניתן להכשל באיסור תחומין, ואין מחשבים מרחק זה מהבית האחרון בישוב.

30. כמבואר בס' ר"ו ס"ה.

ב. גם אם תוך שיעור מועט נכנס לישוב אחר שמגודר כראוי, ברוב המקרים אסור ללכת בתוך הישוב השני מרחק של אלפים אמה מהישוב הראשון, שהוא קצת יותר מקילומטר.

ג. כאשר מניחים עירוב תחומין צריך לדעת את ההלכות היכן להניח כדי שיועיל, ויש אופנים שמחמת זה לא יוכל ללכת במקום הישוב עצמו לצד השני כמעט כלום. וכן לפעמים העירוב מתיר לו רק ללכת ולא לחזור מהמקום שהולך אליו. ולכן חובה לברר את המציאות מבעוד מועד אצל היודעים ומכירים את פרטי ההלכות.

ד. עירוב - לצערנו בהרבה מקומות הדברים נוגעים באיסורים גמורים³¹, ורבים טועים בזה כי רגילים למקומות מושבותיהם ששם הנושא הוא הידור או חומרא.

ה. גם בישוב שנראה הכל סגור ומוקף, יש פרטים במחיצה שבלי זה לא נחשב מחיצה, ולא מספיק מה שנראה לעין שיש מחיצה שלימה. וכל שכן כאשר הישוב מוקף בצורת הפתח, שבדברים קלים ודקים המצויים לרוב ואינם ניכרים וידועים אלא למי שבקי היטב בהלכותיהם, העירוב נפסל. וגם אם המחיצה שלימה עדיין ישנן שאלות של שכירות ושל קרפיפות. וכן צריך בדיקה ממש לפני שבת בגלל רכבים או בניה וכדו' שיכולים להזיק לצוה"פ או ללחיים. ולכן בכל הנ"ל צריך להתייעץ מבעוד זמן עם היודע ומבין בכך. וגם לשמוע עצות. וכידוע למתמצאים בדבר, ישנם מקומות שהעירוב פסול לחלוטין, או כשר ברמה שלגבי אוכל למשל לא היה מעלה על דעתו להכניס לפיו.

ו. במקרה שהמחיצות אינן כדינן, אפילו כששוכר לבד בית וחצר או גינה צמודה, אין להוציא לחצר הפרטית שלו, אלא אם כן היא מוקפת וגדורה כדין. וביותר, גם אם נמצא במתחם סגור לחלוטין ונמצאות ביחד כמה משפחות באותו בנין או באותו חצר, צריך עירוב ביניהם. ותלוי אם כולם אוכלים ביחד באותו אולם. ומ"מ גם כשאוכלים ביחד, לפעמים יש עובד או משהו אחר שלא קשור אליהם שמצריך עירוב.

---

31. וכלשונו של החזו"א הרי"ז מחלל שבת בטהרה רח"ל.

ז. וגם כשעושים עירוב לפעמים יש עובד גוי שגר שם, או שהבעה"ב חילוני, ולפעמים אוסר את העירוב, ותלוי בכמה פרטים. וכן בבתי מלון ובתי הארחה שמתארחים בהם מחללי שבת בפרהסיא, לפעמים הטלטול בתוך שטח המלון נאסר, ולכן צריך לברר אצל היודעים בזה את פרטי ההלכות. ובפרט כשרוצים לסמוך על החצר הסגורה, או לגדר את החצר וכדו', צריך לברר את פרטי המציאות וההלכה.

ח. יש לציין שגם כשביררו ויש במקום עירוב מהודר שניתן לסמוך עליו, יש לשים לב שישנם מקומות שהם חוץ לעירוב, כגון חוף הים או גינות שמחוץ ליישוב וכדומה, ויכול בנקל להכשל שם באיסורי הוצאה.

קבלת שבת

ט. ישובים שמקבלים שבת מוקדם יותר, אם רוב הציבור מתפלל בבית הכנסת, כמצוי בישובים קטנים, נגררים כולם אחריהם לענין איסור מלאכה, ומיד כשהם קיבלו שבת נאסרו גם האורחים בעשיית מלאכה, אפילו אם הם עושים לבד מניין במקום האירוח שלהם.

קידוש

י. לקדש על כוס חד פעמית, נחלקו בזה הפוסקים, ולכו"ע זה לא לכתחילה. וכן תלוי האם הכוס היא מסוג הכוסות הראויות לשימוש חוזר, שבזה יש יותר מקילים, ולכן כוס ח"פ מפלסטיק עדיפה משל קרטון. אמנם גם בשל פלסטיק, אם כבר השתמשו בכוס פעם אחת יש בזה חיסרון, וגם צורת הכוס משנה, דאם היא מקומטת יש בזה יותר חיסרון.

מלאכות שבת

יא. אפשר להכשל בלא משים בחילול שבת רח"ל בשימוש במכשירים שונים שלא רגילים אליהם בבית, או מְדַגֵּם שונה, ולכן חובה לברר בעוד מועד איזה מכשירים ישנם ובמה הם שונים ממה שיש בבית, וכיצד ניתן להתמודד איתם. כגון מיני בר, שיש שנדלק המנוע או נורה כשנכנסים מים אחרים. טרמוס חשמלי עם תרמוסטט. מזגנים חדשים שיש בהם חיישנים שמשנים מיידית את מצב הקור כשאדם עובר לידם או פותח דלת וכדו', ולעיתים נדלקת גם נורה. מוני מים. סוגי מקררים שכל פתיחה

מפעילה רישום וכדו'³². עין אלקטרונית שגורמת להורדת המים בשירותים. כרטיס חכם. מצלמות אבטחה. גלאי נפח שמדליק ומכבה את האור או את המזגן בכניסה וביציאה מהחדר. הפעלת מאוורר או אור בכניסה לשירותים. ויש מלונות שיש בהם רישום מסודר של כל פתיחה וסגירה של דלת החדר. בכל אלה ועוד אפשר בנקל להכשל, ובחלקם אפילו לא מועילה אמירה לעכו"ם. ולכך יש לתכנן קודם היציאה את כל הדברים הנ"ל.

יב. כיריים חשמליות עם מתכת מלמעלה, אפילו אם המתכת מכוסה ואין חשש של גרוף וקטום, מכל מקום יש כאלו שכאשר מסירים מהם את הסיר וכדו' נדלקות הכיריים או נכבות, ולכן צריך כיריים מיוחדות של שבת. או שמופעלות ע"י שעון לסעודה אחת.

יג. אם לא הביא נייר כסף עבה או פך (בלעך) ורוצה להניח את התבשילים מערב שבת ישירות על הגז, או ע"ג מתקן שלמטה מונחים נרות לחמם, יש לתת את הדעת בדיני שהייה שלפחות יהיה מבושל כמאב"ד ושאר הלכות, וכן לא להחזיר אוכל על האש אף אם עודו בידו והיה בדעתו להחזירו.

יד. חשוב לשים לב כשמגיעים לפני שבת או אפילו קודם ומשאירים את הדברים במזוודות, מצוי מאוד שיכשל בבורר, וכן בהזזת מוקצה.

טו. להזמין למוצ"ש נהג יהודי או גוי, אם ברור שיצא ממקומו קודם צאת השבת - נחלקו הפוסקים האם מותר.

טז. ערסל המחובר לעץ עצמו, אסור להשתמש בו. וכן אם הערסל מחובר ליתד שמחוברת לעץ אבל העץ כולו מתנועע מחמת הערסל.

יז. ברמ"א כתב שלכתחילה טוב להחמיר שלא לאכול בגינה בשבת מחשש שישפכו מים ויעבור על מלאכת זורע.

יח. מותר ללכת על דשא בשבת, אלא אם כן זה פסיק רישא שיתלשו עשבים במרוצתו (כגון אם רץ).

---

32. מקרר דיגיטאלי שרוצה לשים לו שעון שבת, יש לברר האם מותר ללא נטילת רשות מהבעה"ב.

יט. אם נדבק לגופו או לבגדו דשא, אין להסירו בידים כיון שהוא מוקצה.
 כ. ניאגרה (המתקן העליון שמעל האסלה) שמונח בתוכה חומר שצובע
 ובשבת עצמה אי אפשר להוציאו, נחלקו הפוסקים אם מותר להשתמש
 בה בשבת³³.

יחוד

א. מצוי שנוסעות כמה משפחות ונמצאים בבית יחד, וחלקם יוצאים
 מוקדם בבוקר להתפלל או לטייל, או חוזרים מאוחר בלילה, ויש לשים
 לב להיזהר מייחוד, ולכמה דברים חמור יותר קרובי משפחה כי לפעמים
 מוגדר לבו גס בה, שלכמה פרטים דינו שונה, כגון לגבי ההיתר של פתח
 פתוח שלא מועיל בזה.

ב. נוסעים טיול ג'יפים טרקטורונים קבוצת נשים עם נהג, בשטחים
 שוממים, וכן שיט בסירה, ישנם אופנים שיש בהם איסור יחוד וצריך
 לברר, [מלבד הפריצות שבדבר].

לא תתורו, דרכא אחרינא

א. ההולך במקום שאפשר להכשל בראיות אסורות, ויש לו דרך אחרת
 ללכת מבלי חשש זה, לפי חלק מהראשונים בביאור הגמרא אפילו אם
 שמר עיניו כראוי ולא נכשל, עצם מה שהלך בדרך זו נקרא רשע. ולכן
 כאשר יוצאים לאתר מסוים, או נוסעים למקום מסוים, החובה לבדוק אם
 איכא דרכא אחרינא להגיע לאותו מקום, או להגיע בשעות בהן לא יכשל
 בראיות אסורות. ויש לדון מה נקרא "דרכא אחרינא" - שעות אחרות, או
 מקום דומה, או אפילו כשהנסיעה בדרך שאין בה מכשול כרוכה בהוצאת
 ממון יותר מבדרך השניה.

---

33. מנח"ש ח"ב י"ד, שבה"ל ח"ח קס"ז. וע"ע אורחות שבת פט"ו סס"ד ובהערה, ולכן
 לכתחילה ודאי ראוי לבדוק בערב שבת ולהוציאו.

ב. ובמקומות שיש לו חשש גמור של הסתכלות, ויתכן ויעבור באיסור דאורייתא (הסתכלות להנאה, או כשודאי יבוא להרהור), בכה"ג לפעמים אין כל מנוס מלהימנע להגיע, או להוציא הוצאות כדי להימנע מלהכשל.

ג. כאמור לעיל לפי חלק מהראשונים גם בהסתכלות בהעברה בעלמא וכשל לא יכשל מחמת זה בהרהור, כשאיכא דרכא אחרינא ובכל זאת הלך, אפילו לא נכשל כלל נקרא רשע. והעיקר שצריך לזכור בכל הדברים האלו - הרי מוציאים הוצאות מרובות עבור הנופש, ואם כן כ"ש שצריך לחשב מראש ואפילו להוציא ממון כדי שלא להכשל בהלכות חמורות אלו, ובפרט שעיקר המקום שהיצר משקיע להפיל ולהכשיל הוא בזה, וכידוע שהנזק הוא רב ועצום גם לזמן גדול ורחוק אח"כ. ולכך צריך להשקיע מראש במחשבה ובהוצאות כיצד לצמצם מה שיותר נזקים אלו.

ד. וכן כששוכרים מקומות שיש בהם מכשירים המהווים מכשול רח"ל, לפחות מצד דרכא אחרינא צריך לדאוג שלא תהיה אפשרות שימוש בהם, ולא לסמוך רק על זה שלא מדליק. [מלבד המכשולות שכידוע נגרמו מזה כשהורים יצאו לטיול וכדו' ואכמ"ל].

שונות

א. מצוי שנמצאים ליד הים בשעת השקיעה ורוצים לצלם את השמש, יש בכך שאלה של איסור דאורייתא³⁴.

ב. בזמני שקיעה או קריאת שמע וכדו' יש לשים לב ללוח לפי המקום, כי יתכנו שינויים של כמה דקות בין המקומות השונים.

ג. רכיבה על סוסים וכדו' ללא אוכף מבואר בשו"ע שאסור. יש מקום להקל אם לבוש בבגדים³⁵, ויש מתירים למי שאינו רגיל בכך או ברכיבה למרחק קצר³⁶.

34. עיין שו"ת מנחת יצחק ח"י סימן ע"ב ושו"ת שבט הלוי ח"ד קע"ד ובחוט שני בכרך של הלכות פסח.

35. משנה הלכות ח"ו סי' רכט.

36. אוצה"פ אעה"ז שם.

ד. שוכר בית עם אקווריום, או שיש בחצר בעלי חיים כתרנגולים וכדו', יל"ע האם נחשב שזה שייך לו ואם כן חל עליו הדין להאכילם, וממילא יהיה אסור לאכול קודם שהאכילם, ואם מוטל עליו להאכילם גם אם אינו נחשב כשוכר י"א שהוא בכלל החיוב והאיסור. וכן אם יצא לטיול וכדו' ולא נתן להם לאכול, י"א דאפילו כשאינו בביתו ושכח להאכיל את הבע"ח אסור לו לאכול³⁷. אך אינו צריך להוציא ממון כדי לחזור להאכילו³⁸.

ה. לתת לבעלי החיים אוכל בשבת, אם אין להם מבלי שיביא להם, או שהורגלו לקבל אוכל ולא יטרחו לחפש לבד ולאכול מההפקר, גם אם הם לא שלו, מותר לתת להם כדי צרכן, אבל רק כאשר הם של ישראל. ובכלל בכל אופן רשאי לתת לפניו³⁹.

ו. שואל או שוכר רכב, יש להזהר שלא יחזיר אותו עם יותר דלק ממה שקיבל בשעת השאילה, כדי שלא יכשל בריבית.

ז. כששוכר דירה, דינו שעל מה שיש לו רשות להשתמש מתחייב בשמירה כשומר שכר, ועל מה שאין לו רשות כשומר חינוס, ולכך גם אם ילד קטן שבר דבר, אפילו אם זה מהדברים שאין לו רשות להשתמש נחשב כפשע, וחייב ליידיע את הבעלים, או לסכם עמו מראש שלא מקבל אחריות על דברים קטנים שמתקלקלים.

ח. מצוי שרוצה לארח אנשים נוספים במקום ששוכר, ובדין זה יש פרטים רבים, כגון אם שכר לפי מיטות או לפי מספר ממוצע של אנשים, וכן אם זה ארעי או בקביעות, וכן אם האורח הוא מהסמוכים על שולחנו. ובכל כה"ג יש לברר הדין.

לא ילבש

ט. הולכים לטיול וכדו' וחסר כובע לכיסוי ראש, והאיש רוצה ללבוש מטפחת של אשתו או להיפך כדי להגן מהחום והשמש, נחלקו הפוסקים

37. שע"ת.

38. ולא גרע מעיקר צער בעלי חיים שמותר כדי להרויח ממון [מלכים אומנין].

39. שכ"ד סעיף י"א מ"ב וביה"ל שם.

האם כאשר לובש רק בגד אחד ועושה כן רק להגן מותר, והחכמ"א מחמיר בזה. ולכך לכתחילה יזכור להכין כיסויי ראש לכל המשפחה.

טבילת כלים

י. בקבוקי שתיה העשויים מזכוכית (ישנם סוגים של מיצים טבעיים, יינות ומיצי ענבים), אם רוצה למלאות שנית את הבקבוק יש לברר היכן הוא נוצר, שמא חייב בטבילת כלים.

כאשר מגיע למקום שמתאכסן בו וחסרה לו כוס וכדו', או שעד שפותח את כל החבילות שלו רוצה להשתמש בכוס של בעה"ב, או לחמם מים בכד החשמלי של הבעה"ב, או להשתמש בסכין שיש שם כדי לחתוך אוכל קר, למרות שהכלי אינו בבעלותו והוא רק שואל נכנס לשאלה של איסור שימוש ללא טבילה. [וכששוכר בית חמור הדין מבבית מלון ששם יש מצרפים שנחשב לכלי סחורה, וגם שאין בידו להטבילון].

יא. מצוי שמשתמש במנגל ומצד איסור כשרות קונה רשת חדשה, וצריך לזכור שהיא טעונה טבילה. בתבניות אלומיניום חד פעמיות שניתן להשתמש בהן כמה פעמים, דנו הפוסקים אם לשימוש חוזר טעונות טבילה, והעצה היא לפתוח לגמרי את התבנית ואח"כ להחזירה לצורתה הראשונה.

עבודה זרה

יב. מבואר בש"ך שאסור להיכנס לכנסיה וגם לצורך שירותים⁴⁰, ואפילו להיכנס לחצר של ע"ז אסור⁴¹. וכ"ש אם נכנס כדי להביט בצורה יפה שיש שם וכדו'⁴². ולהיכנס למנזר מחלוקת⁴³. כמו"כ אין להסתכל מבחוץ על דבר יפה שלהם, כגון גן הבהאים בחיפה או בסמוך לטלז-סטון

40. ש"ך יו"ד רמט, ויש שחששו בזה לאיסור תורה, ולכן אין להתיר אפי' במקום איבה.

41. וכתב החיד"א בברית עולם שם שהנכנס לבית ע"ז הרי הוא בכנפי הסטרא אתרא של הטומאה ומטמאים אותו מעט מעט ולא ידע כי בנפשו הדבר.

42. ובאגרות משה יו"ד ג' קע"ט אות ו'.

43. עי' ציץ אליעזר ח' י"ד צ"א וע"ע חיים ביד סכ"ו.

(מנזר השתקנים) שיש בהם גינות שנעבדו לשם ע"ז⁴⁴. ונחלקו גבי כניסה או ראייה במקומות השייכים למוסלמים.

לא תחנם

יג. לומר לגוי המשכיר, או מוכר בקיוסק או בכניסה לאתר, נהג אוטובוס וכדו' - "שלום", פעם אחת מותר, אך לכפול אסור. ולכן עדיף להקדים לומר כדי שלא יצטרך לענות "שלום שלום".

יד. כשצריך לקנות מצרכים, לשכור חדר או מקום להתארח, להזמין הסעה וכדו', יש חיוב להעדיף לקנות אצל יהודי ואפילו מחלל שבת⁴⁵ וכ"ש אם הוא שומר שבת, מאשר אצל גוי⁴⁶. וכשאצל הגוי מעט יותר זול, אם היהודי שומר שבת ואינו אדם עשיר, גם בכה"ג יש חיוב לקנות אצל השומר שבת. ובמחלל שבת כנגד גוי, וכן שומר שבת כנגד יהודי שאינו שומרה, כשהפרש מעט יש צדדים להחמיר⁴⁷.

כשרות

כשרות המאכלים / בישולי עכו"ם / בשר וחלב וכו'

א. הרוצה לקנות צי"פס או פלאפל וכדו' שמטוגן במכונה ע"י גוי או על ידי יהודי שאינו שומר תו"מ, אף אם השמן כשר לכאורה יש לחוש לבישולי עכו"ם (לגבי מומר נחלקו הפוסקים אי דנים אותו כעכו"ם לעניין הבישול).

ב. כשרוצים לקנות קפה במסעדות או בתחנת עצירה וכדו', מצד בישולי עכו"ם לרוב הפוסקים מותר לקנות קפה במסעדה של גוי. ומצד עצם כשרות הדבר, אם המכונה מוציאה רק מים חמים, ואין בה בישול

44. יו"ד סי' קמ"ב סט"ו.

45. כי יש אומרים שלעניין ממון מצווה להחיותו.

46. אהבת חסד.

47. דיש שס"ל דשומר תו"מ עדיף לעניין להחיותו בממון מאשר שאינו שותומ"צ.

שאר דברים, מותר לקנות קפה כשרואה שלוקח מים ממכונה זו ולא מכלי אחר. [ולא צריך לחשוש מצד זה שלפעמים מכנים מהמכונה מים לדברים שאינם כשרים וזיעה חוזרת].

ג. כשקונים בחנות של תחנת דלק וכדו' בורקס או עוגה שכבר מוכנים לאכילה (עם הכשר) ומבקשים מהגוי שבחנות שיחמם במיקרוגל או בתנור, אין בזה איסור של בישולי עכו"ם, אך יש לחוש לבליעות של מאכלים האסורים. והעצה היא שיעטוף בתוך ניילון או נייר כסף וגם יכניס למיקרוגל או לתנור בתוך כלי סגור, וכשהוא בב' כלים סגורים מהני בשעת הדחק. ולגבי פיצות מוכנות אלא שאינן אפופות, אם המחמם הוא ישראל החשש הוא רק לבליעות, אולם אם הוא גוי (וי"א גם מחלל שבת) יש לחוש בפיצות משום בישולי עכו"ם.

ד. וכן כשמגיע למקום ואינו יודע את טיב הכשרות של הסירים וכדו', ורוצה להניח אוכל ע"ג הסיר שלו להפשיר, אם יניח בתוך שני כלים סגורים ויהיה יבש ביניהם ונקי, יכול להכניס לתנור או מיקרוגל וכדו' אם הוא נקי.

ה. להשתמש במנגל שמצוי בדרכים, בדרך כלל אין כל היתר, כי יש בו שומן ממש בעין.

ו. כשנמצא במקום שיש רק כיור אחד, לכתחילה לא יניח כלים חמים בתוכו, וכן לא יערה מים חמים על הכלים שבתוכו.

ז. כד חשמלי אין צריך לחשוש שמא חיממו עליו דברים אסורים, אבל אם הוא עשוי ממתכת או מפלסטיק שיש מתכת בתוכו, נכנס לשאלה של איסור שימוש ללא טבילה.

ח. וכן אין לקחת כלי ששימושו בצונן משכך שאינו שומר תו"מ, או להשתמש בכלים שישנם היכן שנמצא. דגם בזה יש שאלה של שימוש ללא טבילה.

ט. ולהשתמש בסכין יותר חמור, וביותר אם חותך מאכלים חריפים שיכול להכשל במאכלות אסורות ממש, כיון שהחריף מפליט בליעות ישנות ומשביחן. וגם בלא חריף לכתחילה לא ישתמש בצונן יבש, אלא אם כן יערה עליו מים רותחים. וכן בקוצץ ירקות (סליסר וכדו') יש לחוש שהגוי חתך פירות וירקות חריפים מעט או חמוצים שהיו של

טבל וערלה, וכשהיהודי חותך בהם אחר כך ירקות או פירות חריפים או חמוצים קצת, אפילו שזה בצונן נכנסות בהם הבליעות של איסור שהיו בסכינים.

י. בדרך כלל אי אפשר לסמוך על בעל המקום שאומר שמתמש רק בכשר, כי לא תמיד הוא נאמן, וגם מונחי ומושגי כשרות היסודיים אינם ידועים ונהירים לו, ובמיוחד אם משכיר גם לכאלה שיתכן והשתמשו באיסור.

יא. כשמתיישבים לאכול על ספסלים או שולחנות שבגינות, ובצד השני יושב חילוני או גוי ואוכל את מאכליו, או אפילו יהודי שומר תו"מ ואחד אוכל לחמניה עם בשר ואחד עם חמאה, מותר. אבל אם יושבים יחד משתתפי נסיעה מאורגנת וכדו', הדין חלוק: אם לא מכירים כלל אחד את השני לא צריך לחשוש, אולם אם מכירים וכל אחד מניח את שלו על השולחן או הספסל, צריך לעשות היכר ביניהם.

יב. לקנות מוצר שאין עליו כשרות ראויה, גם אם כתוב עליו שהוא מאה אחוז טהור, יש לחשוש שמא מעורבים בו רכיבים אחרים באחוזים קטנים שלפי התקן מותר עדיין לכתוב שהוא מאה אחוז טהור.

יג. ישנם מוצרים ללא הכשר הזהים ממש לאלו שיש עליהם הכשר, ולכן כשקונים בחנויות המוכרות גם מוצרים ללא הכשר חשוב לשים לב האם יש על מה שקונים הכשר.

יין נסך / בשר שנתעלם מן העין / חלב עכו"ם

יד. בית הארחה וכדו' שמסתובבים שם מנקים עובדים זרים או מחללי שבת, צריך לברר את התנאים שמותר להשאיר בחדר או במקפיא הציבורי במטבח בקבוק יין פתוח, או בשר שהביא עימו.

טו. חלב שמוכרים במשק בעלי חיים, אם לא ראו את החליבה בהרבה אופנים אסור, ומצוי שעובדים זרים מתעסקים בחליבה. ואפי' כשישראל עומד ורואה יש מחמירים אם הישראל לא בדק את הכלים לפני החליבה, וכ"ש אם נמצאת במשק חיה טמאה שיש לה חלב.

דיני הקריעה בראיית ירושלים והמקדש

א. המשתמטים מחיוב קריעה על מקום המקדש ועושים תחבולות שונות להיפטר מזה, אינו מנהג ותיקים, ודברי הש"ס והשו"ע סימן תקס"א מטפחים על פניהם⁴⁸.

ב. יש מהפוסקים שסוברים שהמקנה את בגדו לאחר כדי להיפטר מהקריעה אינו מועיל, ולכו"ע אין ראוי לעשות כן.

ג. חיוב הקריעה הוא רק כאשר בין ראייה לראייה עברו ל' יום⁴⁹. ואם ראה בשבת או בשאר ימים הפטורים מקריעה, ואח"כ תוך ל' יום ראה ביום חול אינו צריך לקרוע.

ד. ראיית מקום המקדש מחייבת קריעה⁵⁰. החיוב במקום המקדש הוא כשרואה את כיפת המסגד⁵¹, ויש פוסקים שהחיוב חל כבר בראיית הכותל⁵². והסטייפלר קרע כשראה הכותל והכיפה⁵³.

ה. כשמגיע לכותל קורע על מקום המקדש ועל ירושלים ויוצא בזה ידי חובה⁵⁴.

ו. הקריעה נעשית במעומד ובידיו⁵⁵. ויכול להתחיל בכלי ולהמשיך ביד. וקורע משפת הבגד לכתחילה בצד שמאל⁵⁶, ואם אי אפשר יכול גם בצד ימין⁵⁷. שיעור הקריעה הוא טפח⁵⁸ כנגד הלב, לאורך ולא לרוחב⁵⁹.

---

48. שבה"ל ח"ז סימן ע"ח, ובספר קרא עלי מועד הביא מהגרר"ק שעדיף לא לילך לכותל מאשר לקחת מאחר את בגדו ולהפטר מקריעה.

49. שו"ע סימן תקס"א ס"ה.

50. שו"ע שם סעיף ב, [אג"מ או"ח ח"ה סימן ל"ז א].

51. ב"ח ופאת השולחן.

52. הר הקודש בשם מהרי"ל דיסקין.

53. ארחות רבינו ח"ב עמוד קמ"ח.

54. והסטייפלר זיע"א נהג להקפיד שלא לראות את חומות ירושלים עד שהגיע לכותל.

55. שו"ע סעיף ד. ויש מקילין בזה לקרוע בכלי כדן שאר קרוביו. וכע"ז בכף החיים סקכ"א.

56. מ"ב סקי"ג.

57. פוסקים, הר הקודש.

58. שו"ע או"ח סימן תקס"א ויו"ד סימן ש"מ.

59. חכמ"א כלל קנ"ב דין ב.

ז. לדעת הרמ"א הקריעה בבגד העליון הוא גם כאשר לבוש חליפה. ולכך כשאנו חפץ לקורעה, יוריד את החליפה ויקרע את החולצה⁶⁰.
ח. אפשר להשתמש מספר פעמים באותו בגד לקרוע בו תחת מקום הקריעה הראשון.

קביעות עיתים לתורה

א. עוד דבר נחוץ מאוד לעורר עליו הוא ענין קביעות העיתים לתורה, שדווקא אצל בעלי בתים שיש להם קביעות לדף היומי וכדו', יותר מצוי שמקפידים, אבל מי שרגיל שכל יומו מלא בתורה ובימים אלו ממעט, לעיתים שוכח שיש חיוב קביעות עיתים על כל איש מישראל בכל מצב וזמן. והוא חיוב יומי כמש"כ הרמב"ם שחייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה. וכן פסק השו"ע ביור"ד סימן רמ"ו ס"א, ואע"פ שפסק שם ובשעת הדחק אפילו לא קרא רק קריאת שמע שחרית וערבית לא ימוש מפיד קרינת ביה, מאן לימא לן דבין הזמנים שעת הדחק קרינת ביה, ועוד אטו בלולב ומצה ושאר מצוות נמי מניח את חיובו על שעת הדחק. אך באמת שעצת היצר היא להרחיק את האדם מתלמודו שקנה לו בחודשי הקיץ ולאבדם ממנו, ולהזיק לו בימי אלול הנחמדים, ב'אם תעזבני יום - יומיים אעזבך'.

הלכות לכהנים בטיולים

כהנים אסורים ליטמא למת או לקבר.
גם לקברי צדיקים אסור לכהן להטמא.
יש להזהר גם מעצים מסביב לקברים.

60. גליון מהרש"א סימן ש"מ סעיף ז.

גם כהן קטן אסור להכניסו למקום טמא, כגון שהולך אחרי אמו.
אסור לנסוע במכונית, מטוס או רכבת הנוסעת על גבי קבר או במקום
טמא, כגון מנהרה שעובר בה נפטר.

גם מקברי עכו"ם יש לכהן להזהר מטומאה.
יש להרחיק ארבע אמות (2 מטר) ממקום טומאה אלא אם כן יש
מחיצה מפסקת.

מידע נוסף לכהנים: 079-5738138, 02-5862153.

רשימה חלקית בלבד של מקומות שיש לחשוש בהם לטומאת קברים
נערך על ידי איגוד טהרת הכהנים, עודכן תמוז תשע"ח

ירושלים

העיר העתיקה: כשנכנסים משער יפו יש מצד שמאל עצים המאהילים על
שני קברי עכו"ם. אם פונים ימינה, אחרי שתי המנהרות העוברות מתחת
לבנינים יש פניה חדה שמאלה (צמוד לשער ציון) ומעליה עץ המאהיל
על שטח הכנסיה הארמנית שבסמוך. יש האומרים שהעץ מאהיל על שתי
מצבות ארמניות (ועי' בטהרת הכהנים סי' שעב סקכ"ח).

הר הזיתים: כביש דרך יריחו העובר בהר הזיתים - בקטע שיש בית
קברות משני הצדדים.

השביל היורד מדרך יריחו ליד אבשלום, ומשם עד מעיין השילוח עד דרך
יריחו.

שאר הכבישים בהר הזיתים תוקנו. במפות שפורסמו לפני עשרות שנים
הזהירו על מקומות נוספים, אבל זכינו במשך הזמן שהגדר הוחזרה
למקומה המקורי.

מדרכת הטיילת שבכביש העופל בצדו של הכביש הפונה להר הזיתים.
במוזיאון רוקפלר נמצאים גולגולות ועצמות אדם.

קבר שמעון הצדיק: ישנו חדר הבנוי מחוץ לפתח המערה. בין החדר

למערה השאירו סדק רחב יותר מטפח כדי שכהנים יוכלו להכנס לחדר החיצון, אלא שכל העובר תחת הסדק מחבר את שני האהלים.

הר המנוחות: בכביש להר המנוחות יש מקומות שהכביש עובר תחת עצים שמאהילים על הקברים.

גן העצמאות: בגן העצמאות ישנם קברי עכו"ם נראים לעין.

סנהדריה: בגן הסנהדרין ידוע שהיו מערות קבורה.

ברח' חטיבת הראל (המשך שד' אשכול) סמוך לבית הקברות סנהדריה לעתים העצים מאהילים על המדרכות.

בבית הלוי ישנה סככה לכהנים שממנו יתכן לפעמים חיבור אהלים לבנין עצמו.

שמגר: בבית הלוי יש פתחים וחלונות שיש מעליהם גג בולט טפח, ויש להרחיק מהגג ד' אמות.

קבר רחל: כל המבנה החדש של קבר רחל.

אזור הדרום

באר שבע: מתחת לקניון הגדול בתחנה המרכזית, ישנם קברים ישנים (ספק של יהודים) שלא נעשה עליהם אוהל חוצץ כראוי.

מערת המכפלה: לא ידוע בדיוק היכן הקברים ואיפה עשו תיקון, מלבד העובדה שיש זמנים שהדלתות לאזור הערבי פתוחות ושם ידוע שיש טומאה, ולכן יש לעמוד בחוץ.

מערות בית גוברין: חלקן הן מערות קבורה.

אזור המרכז

תל אביב: רחוב קיבוץ גלויות (בקטע שבין רחוב שוקן לרחוב הרצל) במדרכה הצפונית, אבל הכביש עצמו והמדרכה הדרומית תוקנו. וכן מותר לנסוע לאורך רחוב קיבוץ גלויות במקום שחוצה את רחוב הרצל.

רחוב הרצל בקטע שמאחורי פינת קיבוץ גלויות עד בנין רהיטי מרס.
רחוב אבני זכרון חוצה את בית הקברות נחלת יצחק. ברחוב ישנם אילנות שלפעמים מאהילים על קברים ועל הרחוב. יש לשים לב לכך בעיקר בעליה לקברו של הצה"ק משטפנשט הטמון שם.

רמת גן: בפארק הלאומי יש קבוצת קברים באמצע הגן עם עצים מאהילים עליהם ועל סביבתם. הקברים ניכרים ובולטים לעין.

קרית ספר - אלעד: בצומת גמזו בכביש 444 בפניה ימינה ממודיעין עילית לכיוון אלעד במסלול הנוסע צפונה לכיוון ראש העין כ-300 מטר צפונית ליציאה מכביש 443 (לפני הפניה לבית הקברות חדיד) בנתיב השמאלי הסמוך לשטח ההפרדה וצריך להקפיד לנסוע בנתיב הימני..

קיבוץ חפץ חיים: יש להזהר מעצים המאהילים על בית החיים סמוך לכניסה לפארק המים.

אזור הצפון

זכרון יעקב: בגן הנדיב ישנה מערה בה קבורים הנדיב ואשתו. בחצר שלפני המערה יש גג הסובב את כל החצר ומאהיל על פתח המערה, ועל כן אין להכנס לחצר זו.

חיפה: בכביש החוף בכוון תל אביב יש קטע כביש הנקרא מסילת הברזל העובר על קברים. יש לפנות שמאלה לפני בנין בית דגן ולנסוע דרך הרחובות הצדדיים כדי לעקוף כביש זה. איגוד טהרת הכהנים הכינה מפה לנהגים.

מערת אליהו מותר להיכנס לתוכה.

צפת: לפי המקובל מגדולי ת"ח מזקני צפת אין דרך מותרת לכהנים למקוה האר"י הקדוש.

מירון: במירון אפשר ללכת בכל המושב. אין לעלות לציון אלא דרך גשר הכהנים.

באיזור ציון רשב"י יש קברות רבים, חלקם נראים לעין וחלקם לא. איגוד

טהרת הכהנים בנו גשר מיוחד לכהנים 'כיפין על גב כיפין' שאפשר ללכת עליו ללא חשש. במושב עצמו לא נמצאו קברים. כדי להגיע לתחילת הגשר יש לפנות בפניה השניה שמאלה והגשר מתחיל בסוף הרחוב. החלה בנית המשך הגשר עד הציון אבל הוא עוד לא מוכן.

טבריה: בטבריה יש ללכת רק לפי המפה לכהנים.

בחפירות שנעשו בסביבות שנת תש"ס בכמה מרחובותיה של טבריה, נתברר שהרחובות נסללו על קברי ישראל. תחת רחובות אלו נמצא המשך בית הקברות הישן שבו טמונים ר' יוחנן בן זכאי והרמב"ם. איגוד טהרת הכהנים הכין מפה של המקומות בהם נמצאו קברים.

קוי אגד המגיעים לטבריה רובם נוסעים במסלול כשר לכהנים. היציאה מטבריה לכיוון צפת לאורך החוף אסורה גם בכביש החדש. יש דרך חדשה בתהליכי סלילה כפי שמופיע במפה.

שדה נחמיה: מסלול ההליכה הצמוד לירדן עובר סמוך לבית קברות ויש להזהר מהעצים המאהילים על השביל (יש ללכת במים או בקוצים).

נחל השופט: במסלול נחל השופט יש עצים המאהילים על קברים המקשים על המעבר.

נחל עיון: במסלול ההליכה ישנו מקום אחד בו אי אפשר לעבור מבלי לעבור תחת אילנות המאהילים על קברים. ניתן להתחיל בכיוון ההפוך מסוף המסלול עד למפל הראשון ולחזור אחורה.

חלק מהמקומות נמסר גם ע"י המדריך הרב ישראל שפירא 052-7115039

מאחר ולעיתים בימי בין הזמנים יש שעות רבות שנמצאים בהן מחוץ לכותלי בית המדרש, להלן מספר שאלות לחדודי⁶¹:

אופן רגילה לא תשמע את הקול, קול ה' משבר ארזים משדד מעמקים בוקע מתוך סטנדר רווי בטל של בוקר. קול שובה לב ומתנגן, משוטט בסימטאות דופק בחלונות אמר רבא אמר אביי.... לשם יאספו כל העדרים בחורים ותלמידי חכמים, בצימאון צחיחים, וזר לא ישמע כבואם אל הקודש.

יהיו שאלות אלו בבחינת שיר מתנה, אותו אשחיל במורא וחיל, אל הקודש פנימה.

א. האם כל ישראל הוא גם בן נח.

בר"מ בהלכות מלכים (פ"ט) פירט: ששה דברים נצטווה אדם הראשון... הוסיף לנח אבר מן החי. הפרשת דרכים האריך אם לאבות הקדושים היה דין ישראל או בני נח, אבל ברור שממתן תורה ואילך לכולנו יש דין ישראל. מה שיש לדון האם אנו ג"כ "בני נח" אלא שיש לנו תוספת של עוד מצוות, או"ד אנו לא בני נח כלל.

נ"מ בדבר: אם ישראל יקדש אשה בקידושי ב"נ בלי כסף שטר וביאה כישראל, האם חל בה דין קידושי ב"נ (רמב"ן תחילת כי תצא גבי אשת יפ"ת דלא בעיא גט, דברי יחזקאל סימן מ"ג, אבנ"מ סימן ד' סק"ג, שו"ת זרע אברהם סימן כ"ד, תרגום יונתן שם ותריכת בגיטא, והרחיב בזה בספר לב שומע לשלמה סי"א).

נ"מ נוספת: ברא"ש כלל ט"ז (שו"ת הרא"ש) מבואר שמה שישראל נחשב גדול ובר חיובא בגיל שלוש עשרה הוא הלכה למשה מסיני, ולפי"ז לכאור' כיון שהלכה למשה מסיני לישראל נאמרו ולא לבני נח, גוי נחשב גדול ובר חיובא מיום שבא לכלל דעת (מנח"ח מצוה כ"ו סק"ז), ולפי"ז דנו אחרונים שאולי גבי ז' מצוות בני נח שייך לחייב ישראל קטן כיון שכל ישראל הוא גם בן נח (נחל יצחק סימן ז', או"ש איסור"ב פ"ג ה"ב, חלקת יואב סימן א').

61. השאלות נמסרו ע"י מערכת קול מהיכל 052-7676114.

ב. ביטול ברוב באיסור גברא.

הלכה רווחת שיש ביטול ברוב, ואם יש מיעוט איסור שנפל לתוך הרבה היתר בטל האיסור ברוב. מה שיש לדון זה בחתיכה שאינה "איסור חפצא" אלא לגברא יש בה איסור, האם שייך ביטול ברוב או לא.

נ"מ בדבר: פרי שלא בירך עליו שנתערב בפירות שבירך עליהם והיו לפניו בשעת ברכה (שערי זבולין או"ח ח"א), ויעו"ש שהביא ראייה מפ"ת (יו"ד סימן ק"ב סק"ט) שדן אם נתערב איסור שבועה אי חשיב דשיל"מ משום שבידו להישאל, ולכא' דל מכא כיון ששבועה איסור גברא לא מהני ביטול ברוב, אלא ש"מ יש ביטול ברוב באיסור חפצא.

ועי' שיעורי הגר"ד פוברסקי (ב"מ ו:), וזכר דבר לגר"ד לנדו (סוף סימן ז') שדן דמהאי טעמא אולי ל"מ ביטול אתרוג מורכב ברוב שאינם מורכבים. ועי' בר אלמוגים (ק"ד ענף ג').

נ"מ נוספת: קי"ל דאין בישול אחר בישול בשבת, מה הדין אם נתערב מעט שאינו מבושל בהרבה מבושל, מי נימא בטל ברוב או"ד אין זה איסור חפצא (אגלי טל אופה סקל"א אות י"ד, וע"ע היכלא סוכות תשע"ח).

ג. אם קטן חייב לדאוג לקיום מצוות עתידי שיהא לו כשיגדל.

האחרונים דנו במצוות רבות שעשה הקטן ואח"כ הגדיל, אם יצא ידי חובתו במצוות שקיים בקטנותו היות ומצוות אלו היו בזמן שהיה "פטור".

יש לדון האם באמת קטן פטור מכל דבר, או שיש עליו חיוב לדאוג שבגדלותו יוכל לקיים חובות המוטלות עליו (שו"ת ארץ צבי סי"ז בשם החידושי הרי"ם שהסתפק בזה), אי נימא שמחוייב לדאוג לעצמו יתכן דל"ח קיום בשעת פטור.

ועי' בשו"ת ארץ צבי (שם) דמייתי ראייה מסנהדרין ס"ח: ס"ד משום דנידון ע"ש סופו, ועי' בשיעורי הגרש"ר סנהדרין ח"ב שני פשטים בגמ' ונ"מ לראיה הנ"ל.

ועי' בעמק שאלה (קס"ז ב') שלמ"ד שגדלות תלי מעל"ע - רב אחאי גאון אי באמצע יו"כ גיע לגיל שלוש עשרה א"כ אף שבתחילת יו"כ הוא

קטן מ"מ כיון שיש דין מערב עד ערב חייב לצום מתחילת הצום. ועי' במקראי קודש לגרצ"פ דפשיטא ליה איפכא, ואולי שאני הכא דבא לכלל שנים דאף אי לא בא לכלל עונשין בא לכלל דעת כמש"כ התומים בחו"מ סימן ז' בשם הירושלמי שכשר לדון, וצ"ע בזה.

ד. מצוות עשה שהזמ"ג בנשים ועבדים.

הגר"א גניחובסקי זצ"ל חקר אם עבד קיים מ"ע שהזמ"ג ואח"כ נשתחרר יצא יד"ח, או"ד לא מהני קיום מצוות של עבדות שלו שהיה בשעת פטור (בני ראם סימן ל"ב), ועי' טורי אבן ר"ה כ"ח.

הגר"א גניחובסקי זצ"ל תלה בקיום מצוה לנשים במ"ע שהזמ"ג הוא קיום מצוות אמיתי או"ד הוא רק "נחת רוח לנשים", ויש שלמדו שבזה נחלקו השו"ע ורמ"א אי נשים מברכות על מצוות עשה שהזמ"ג. ועי' בקונטרסי השיעורים לגרי"ז גוטסמן סימן כ' שלמד שבזה נחלקו הרמב"ם והראב"ד (פ"ג ה"ט) בהלכות ציצית.

ולענ"ד דעי' באתוון דאורייתא (כלל י"א) שנשים לא יברכו על ציצית דהוא מצות עשה "שלילית" ונמצא שלא מקיימות כלום, ולפי זה יתכן שבמצוה כמו לולב וכיו"ב אף לרמב"ם יצא יד"ח בנטילה שעשה בעודו עבד.

עוד יש לתלות במה שדנו אחרונים במנח"ח (מצוה א' סק"ט), ועוד, אם בלא ילפותא מאשה היה עבד חייב בכל המצוות, או"ד פטור ומהתם ילפינן שלפחות מצוות אלו כן חייב. ולפי"ז אף אי נימא דבאשה ל"ח קיום מצוות, אי נימא דעבד יליף פטור מאשה עדיין יתכן שקיום מצוות שלו עדיף (ואולי זה חלק מהמחלוקת אם קדם ובירך שלא עשני אשה אי יחזור ויברך שלא עשני עבד, עי' מג"א סימן מ"ו סק"ט וגליון רע"א שדייק מתוס' ב"ק פ"ח.).

ה. שהחיינו ביום השני של ר"ה.

בשו"ע או"ח (ת"ר סעיף ב') שביום השני של ר"ה טוב שילבש בגד חדש ויכוין שאם אי"צ לברך שהחיינו בקידוש משום דיומא אריכא מכוין שהברכה תהיה על הפרי או הבגד החדש וכך יצא מהספק. ולכא' אי

פטור משהחיינו הוי הברכה הפסק, שבין בפה"ג לשתיית היין אומר שהחיינו על בגד חדש? (ועי' מנחת שלמה ח"א סימן כ', אבני נזר או"ח סימן ת"נ, מועדים וזמנים ח"ו סימן י', התעוררות בתשובה ח"ב סימן י').

ו. תדיר קודם.

הנה הלכה רווחת שתדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. ויש לעיין שבגמרא בזבחים דף צ"א. מבואר שלא כל דבר מצוי הוא תדיר, למשל קרבן שלמים שמצוי יותר מחטאת לא נחשב תדיר. ולכאורה הגדר הוא שצריך שיהיה חיוב לעשות את התדיר בתדירות גבוהה. וקשה שבגמרא בברכות דף נ"א: מבואר שברכת היין היא תדיר, ולכן יש סברא להקדים אותה לקידוש היום.

למה ברכת היין נחשבת תדיר, הרי מה שאנשים שותים יין לעיתים קרובות זה מצוי ולא דבר מחויב? (שאג"א סימן כ"א, מחנה חיים חלק א' סימן ג').

עוד יש לחקור האם צריך שיהיה תדיר בפועל או תדיר בדין, דהיינו דבר שמדאורייתא הוא תדיר ורבנן גזרו לא לעשות - האם נחשב תדיר או לא? (שאגת אריה סימן כ"ח וארצות החיים תחילת סימן כ"ה).

ז. אמירה לגוי.

הנה כתב התרומת הדשן (ח"א סימן ס"ו) שאף שיש איסור לומר לגוי לעשות מלאכה בשבת, אבל דבר שאין מתכוין מותר ואפילו אם הוא פסיק רישא, משום שלא גזרו על פסיק רישא בגוי, והובא דבר זה במ"ב סימן רנ"ג ס"ק צ"ט. וקשה שבסימן רע"ו סקכ"ט כתב המשנה ברורה שאם אומר לגוי ליקח הנר להאיר לו במרתף לא ירוץ כיון שע"י זה האש מתקרב ומתרחק מהנר ונמצא מכבה ומבעיר, ולכאורה התם נמי זה אינו מתכוין ואף בפסיק רישא יש להתיר?

ח. חינוך בגדול.

בגמרא בסוכה דף מ"ב קטן היודע לשמור תפילין אביו לוקח לו תפילין, וברמ"א באו"ח ל"ז ס"ג הביא את שיטת בעל העיטור שמדובר בילד בן י"ג, ובפמ"ג הקשה שא"כ הוא חייב מצד עצמו ולמה אביו חייב

לקנות לו, ואם הוא עני הרי הכל מצוין להחיותו? מתרץ הפמ"ג שמיירי שלא ידוע אם הביא ב' שערות, ואף שחייב להניח תפילין מכל מקום חיוב לא פקע עד שנדע שהביא שתי שערות. ועי"ש בביאורו"ל שהקשה למה בחינוך דרבנן לא נסמוך על חזקה דרבא? ועיין במסכת תפילין בביאור הגר"ק עמוד ל"ח ל"ט שחידש שיש חיוב חינוך בגדול ובמש"כ ליישב עפ"י ז.

ט. מצות הנחת תפילין.

יש לחקור האם המצוה שהתפילין יהיו מונחים עליו וההנחה היא רק הכשר מצוה כלשון הכתוב והיה לאות על ירך (בפרשת בא) או שיש מצוה גם בפעולת ההנחה כלשון הכתוב (פרשת ואתחנן) וקשרתם? (אבני נזר או"ח סימן מ' סק"ו).

עיין בשו"ת מהרי"ט (ח"ב סימן ז') שעמד בשאלה למה לא מזכירים בלשון הברכה את לשון הכתוב על קשירת תפילין.

ועיין צפנת פענח בהלכות תפילין (פ"ד ה"ד) שחילק בגדר המצוה בין תפילין של יד לתפילין של ראש, ועפ"ז ביאר את השוני בלשון בין ברכת להניח לעל מצות.

יש נ"מ בחקירה זו במה שדנו האחרונים (חלקת יואב ח"ג סימן ב', מהרם שיק או"ח סימן ט"ו) אם אשה יכולה להניח לאיש מוגבל את התפילין על ידו היות ושיטת ר"ת בגיטין מ"ה: שאשה אינה בקשירה, ועיין בגמרא ע"ז דף ל"ט באשתו של חבר שהיתה קושרת תפילין על זרועו, ועיין הגהות מימוני הלכות ציצית פ"א סק"ט שתירץ שתי תירוצים, ונ"מ לגוי שנחלקו בזה הגרי"ש אלישיב והגר"ח קנייבסקי הובא בטעמא דקרא פרשת ואתחנן (מהדורות חדשות).

נ"מ נוספת היא אם בהנחת תפילין נתקע השרוול בתוך הקשר של התפילין - אי צריך לחלוץ ולהניח מחדש, ועיין בשו"ת הר צבי (או"ח ח"א סימן כ"ג), ועיין משמרת חיים (חלק ב' תפילין אות ז').

טלפונים נחוצים ליוצאים לחופשה

(חשוב להצטייד במספר טלפונים של מורי הוראה לכל תקלה שלא תבוא)

גבולות הארץ, ופרטי הדינים להיתר יציאה לחו"ל - 03-5796906

ערלה ומעשרות - 02-6488888 שלוחה 3

עירובין - 054-8483320

תחומין - 'עירבתם' הועד לעניני תחום שבת - 072-2722909

טל' בית ההוראה לעניני כהנים: 02-5862153

שאלות דחופות לטל' 054-2920903, 072-2722901, 052-7115039

יחוד - 03-6194362, 050-4188742

כשרות מכשירי חשמל לעניין שבת - 072-2164422

כיווני תפילה 03-5706906

מקוואות 077-2222200 שלוחה 3

בברכת 'וקווי ה' יחליפו כח', 'ולאין אונים עצמה ירבה'

